

درس‌های حضرت محمد (ص) برای دنیای از هم گسیخته ما

نویسنده: صحاف کاشانی

مقدمه: تب دنیای مدرن

دنیای امروز ما تباردار است؛ نشانه‌هایش را در گزارش‌های اقتصادی و اجتماعی، جنگ‌ها، تبعیض‌ها و بحران‌های زیست‌محیطی می‌توان دید. این‌ها نشانه‌های فروپاشی اجتماعی، فرسایش ارزش‌های مشترک و بحران اعتماد به رهبری‌اند. آیا درمانی می‌توان یافت؟ مقاله حاضر حضرت محمد (ص) را نه به‌عنوان قدیس، بلکه همچون یک معمار اجتماعی معرفی می‌کند که نسخه‌ای برای «شفای اجتماعی» ارائه داد: رحمت بی‌مرز، جامعه بر پایه همبستگی، بازتعریف قدرت به‌عنوان خدمت و پاسداشت کرامت انسانی.

عربستان قرن هفتم: آینه‌ای برای امروز

شبه‌جزیره عربستان بی‌مرکز و درگیر جنگ‌های قبیله‌ای بود. قانون زور حاکم بود و زنان و بردگان محروم از حقوق انسانی. عصبیت قبیله‌ای تنها نظام هویت‌ساز بود که حقیقت را قربانی تعلق می‌کرد. این جامعه، نسخه خشن‌تری از همان شکاف‌هایی بود که امروز نیز تجربه می‌کنیم.

نسخه شفاعت حضرت محمد (ص):

- کیمیای رحمت

وقتی حضرت محمد (ص) در طائف سنگسار شد، به جای انتقام گفت: **إِنْ لَمْ يَكُنْ بِكَ عَلَيَّ غَضَبٌ فَلَا أُبَالِي** اگر تو بر من خشمگین نباشی، هیچ چیز دیگر برایم اهمیت ندارد. این صبر و رحمت، الگویی برای شکستن چرخه کینه و خشونت بود. هنگام فتح مکه، خانه دشمنان دیرینه را پناهگاه اعلام کرد.

- مبارزه با تبعیض

سرگذشت بلال بن رباح، برده سیاه‌پوست، نشان داد حضرت محمد (ص) با تبعیض مبارزه کرد. بلال را به مقام مؤذن برگزید و در روز فتح مکه بر بام کعبه قرار داد. همچنین فرمود: **يَا أَيُّهَا النَّاسُ... أَلَا لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى عَجَمِيٍّ... إِلَّا بِالتَّقْوَى** ای مردم!... هیچ عربی بر غیرعرب برتری ندارد، مگر به تقوا. (منبع: صحیح بخاری، جلد ۳، حدیث ۲۷۵)

- طرحی برای همزیستی

در مدینه، حضرت محمد (ص) سندی بنیان گذاشت که آزادی دین اقلیت‌ها را تضمین کرد: **لِلْيَهُودِ دِينُهُمْ وَلِلْمُسْلِمِينَ دِينُهُمْ** یهودیان دین خود را دارند و مسلمانان دین خود و هشدار داد:

أَلَا مَنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا، أَوْ انتَقَصَهُ، أَوْ كَلَّفَهُ فَوْقَ طَاقَتِهِ، أَوْ أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بَغَيْرِ طَيِّبِ النَّفْسِ، فَأَنَا حَاجِبُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
آگاه باشید! هر کس به یک غیرمسلمان هم‌پیمان ستم کند... من در روز قیامت، شاکی و خصم او خواهم بود.

(منبع: صحیح مسلم، جلد ۱، حدیث ۲۳۹)

- بازتعریف جنسیت و خانواده

حضرت محمد (ص) با همسر خود، خدیجه، زندگی مشترک و احترام‌آمیز داشت و در کارهای خانه مشارکت می‌کرد: **كَانَ يَكُونُ فِي مِهْنَةِ أَهْلِهِ** او همواره در خدمت خانواده‌اش بود (منبع: صحیح بخاری، جلد ۷، حدیث ۵۶)
با دخترش فاطمه رفتار محترمانه داشت:

إِذَا دَخَلَتْ عَلَيْهِ قَامَ إِلَيْهَا فَأَخَذَ بِيَدِهَا وَقَبَّلَهَا وَأَجْلَسَهَا فِي مَجْلِسِهِ

هرگاه فاطمه وارد می‌شد، او به احترامش برمی‌خاست، دستش را می‌گرفت، می‌بوسید و در جای خود می‌نشاند.

(منبع: صحیح مسلم، جلد ۲، حدیث ۴۸۷)

و فرمود: **خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي** بهترین شما کسی است که برای خانواده‌اش بهترین باشد، و من بهترین شما برای خانواده‌ام هستم. (منبع: سنن ترمذی، جلد ۲، حدیث ۱۱)

- جستجوی دانش

حضرت محمد (ص) فرمود: **اطْلُبُوا الْعِلْمَ وَلَوْ بِالصَّيْنِ** دانش را بجوید، حتی اگر در چین باشد. (منبع: سنن ابن ماجه، جلد ۱، حدیث ۲۴) و **طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَمُسْلِمَةٍ** طلب دانش بر هر مرد و زن مسلمانی واجب است (منبع: صحیح ابن حبان، جلد ۳، حدیث ۱۲)

- کرامت ذاتی انسان

حضرت محمد (ص) در جمع یاران نشسته بود که کاروانی از تشیع جنازه‌ای یهودی گذشت. او، پیامبر و رهبر جامعه‌ای نوپا، ناگهان به سبکی احترام آمیز برخاست و ایستاد. حرکتش، برای همراهانش عجیب بود. یکی با تردید و شاید اندکی سرزنش زمزمه کرد: این جنازه‌ی یک یهودی است!

پاسخ حضرت محمد (ص) همان قدر کوتاه بود که کوبنده: أَلَيْسَتْ نَفْسًا؟ «آیا او یک انسان نبود؟» (بخاری، صحیح البخاری، حدیث ۱۳۱۲) و بیان کرد: مَا شَيْءٌ أَكْرَمَ عَلَى اللَّهِ مِنْ ابْنِ آدَمَ در پیشگاه خداوند، هیچ چیزی گرامی‌تر از فرزند آدم نیست. (منبع: صحیح بخاری، جلد ۴، حدیث ۱۹)

– تشویق به کار و آبادانی

حضرت محمد (ص) ارزش کار و تلاش را تأکید کرد: هَذِهِ يَدٌ لَا تَمَسُّهَا النَّارُ این دستی است که آتش \[دوزخ] آن را لمس نخواهد کرد. (منبع: صحیح مسلم، جلد ۳، حدیث ۵۵)

و انسان را خلیفه زمین دانست: إِنْ قَامَتِ السَّاعَةُ وَ فِي يَدٍ أَحَدِكُمْ فَسِيلَةٌ... فَلْيَغْرِسْهَا اگر قیامت برپا شد و در دست یکی از شما نهالی بود، باید آن را بکارد. (منبع: صحیح مسلم، جلد ۳، حدیث ۱۴۳)

و مالکیت را بر اساس آبادانی زمین تعریف کرد: مَنْ أَحْيَا أَرْضًا مَيْتَةً فَهِيَ لَهُ هر کس زمین مرده‌ای را زنده (آباد) کند، آن زمین از آن اوست. (منبع: سنن ابی داود، جلد ۲، حدیث ۲۴۳)

– حمایت اجتماعی و عدالت

سرپرستی یتیمان ارزش بالایی دارد: أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا من و سرپرست یتیم در بهشت اینچنین نزدیک هستیم (منبع: صحیح بخاری، جلد ۵، حدیث ۵۷)

و خدمت به دیگران از عبادت یک ماهه مسجد برتر است: لَأَنْ أَمْشِيَ مَعَ أَخٍ لِي فِي حَاجَةٍ... أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتَكِفَ فِي مَسْجِدِي هَذَا شَهْرًا اینکه برای برآوردن نیاز برادرم قدمی بردارم تا آن را برآورده سازم، برایم محبوب‌تر از آن است که یک ماه در این مسجد اعتکاف کنم (منبع: صحیح بخاری، جلد ۴، حدیث ۲۱)

– اخلاق در جنگ و محیط زیست

پیامبر دستور داد: وَلَا تَقْتُلُوا شَيْخًا فَانِيًا وَلَا طِفْلًا وَلَا صَغِيرًا وَلَا امْرَأَةً پیرمردان، نوزادان، کودکان و زنان را به قتل نرسانید (منبع: صحیح مسلم، جلد ۴، حدیث ۱۱) اِسْتَوْصُوا بِالْأَسَارَى خَيْرًا سفارش مرا در نیکی به اسیران

بپذیرید.(منبع: صحیح بخاری، جلد ۶، حدیث ۲۹) و حفاظت از منابع طبیعی را تأکید کرد: وَلَا تَقْطَعَنَّ شَجَرَةً مُثْمِرَةً و هیچ درخت میوه‌داری را قطع نکنید(منبع: سنن ابی داود، جلد ۲، حدیث ۱۹۹)

نتیجه‌گیری: درمانی ماندگار برای همه عصرها

حضرت محمد (ص) شخصیتی نیست که به قرن هفتم محدود شود. او صدایی است که پاسخ‌هایش به پرسش‌های جاودانه عدالت، معنا و جامعه، با وضوحی شگفت‌انگیز در دوران پرآشوب ما طنین‌انداز می‌شود. زندگی او یک نسخه شفابخش است، نه یک فراخوان برای تغییر دین، بلکه یک فراخوان برای بازاندیشی در مورد امکان ساختن جهانی عادلانه‌تر و انسانی‌تر. پاسخ او به عصبیت، چرخه خشونت، نابرابری و تبعیض، همچنان برای جامعه امروز ما الهام‌بخش است.